

MÜLTECI ÇOCUKLARIN KORUNMASI

ORTA DOĞU VE
KUZEY AFRİKA'DA

UNHCR
The UN Refugee Agency
مفوضية الأمم المتحدة لشؤون اللاجئين

ÖNSÖZ

On yıllardır, bir dizi çatışma Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinde ardı ardına geniş çaplı yerinden edilme dalgaları meydana getirmiştir. Bölgedeki hükümetler ve halklar, fevkadale cömertlik göstererek şiddet ve zulümden korunmak isteyen komşularına eskiden beri gelen köklü misafirperverlik ve iltica gelenekleri doğrultusunda sınırlarını ve evlerini genellikle açık tutmuşlardır.

Çatışmaların ve ardından gelen yerinden edilmelerin doğurduğu en büyük tehditlerle korunmaya en çok ihtiyacı olanlar karşı karşıya kalmaktadır: çocuklar. Kaçmak zorunda bırakılan çocuklar mahallelerini, okullarını, arkadaşlarını, tutkularını, güven duygularını ve çoğunlukla çocukluklarını geride bırakmaktadır.

Mülteci çocuklarla kurulan sayısız etkileşim, çoğunun kaçışlarının sonucu olarak acısını çektikleri fiziksel, psikolojik ve duygusal yaralara rağmen yaşamlarında bir normallik duygusu kurmaya çalışırken karşılaştıkları gündelik

mücadeleleri ortaya çıkarmıştır. Çocukların göstermiş oldukları direnç ve güçleri, çocukların yüksek yararı doğrultusunda onların ihtiyaçlarına cevap vermekle uğraşanlara ilham kaynağı olmaktadır.

Bu rapor bölgedeki Devletler, sivil toplum örgütleri ve diğer ortaklar tarafından BMMYK ile birlikte, ilgili uluslararası kılavuz ilkeler temelinde, mülteci çocukların koruma ihtiyaçlarına çocuğun yüksek yararı rehberliğinde cevap vermek için bölgede yürütülen bir dizi iyi uygulamayı vurgulamaktadır. Mülteci çocukların korunmasında somut ilerleme gerçekleştirebilecek başarılı müdahale örneklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bölge çapında, şartlar ve mülteci çocukların ihtiyaçlarına dair mevcut bulunan bariz farklılıklara rağmen, bu örneklerin çoğu, gelişmiş koruma payları elde etmek için, tekrarlanabilir ve çoğaltılabilir.

Mülteci çocuklar adına gerçekleştirilecek ortak faaliyet bölgenin geleceğine dair bir yatırım işlevi görmektedir.

Amin Awad

DIREKTÖRÜ

UNHCR Ortadoğu ve Kuzey Afrika

YÖNETİCİ ÖZETİ

Geçen dört yılda, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesindeki mülteci sayısı iki katına çıkmıştır ve bu mültecilerin yarısından fazlası çocuklardır. Çatışma ve yerinden edilmenin sonucu olarak bölgedeki mülteci çocuklar çok büyük acılar çekmektedir – çocuklar yaralanmış veya öldürülmüş; çatışma, yıkım ve şiddetten muzdarip olmuştur. Komşu ülkelere kaçtıklarında genellikle emniyete ulaşmaktadırlar fakat belirsizlik ve gündelik mücadeleler kendilerini ve ailelerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Ailelerinden ayrılma, temel hizmetlere erişimde zorluklar ve artan yoksulluk, çocukların erken yaşta evlenmelerini, reşit olmadan veya tehlikeli ve istismara açık koşullarda çalışmak zorunda kalmalarını, okulu bırakmalarını veya evlerinde, topluluklarında ve okullarında şiddete maruz kalmalarını daha muhtemel hale getirmektedir. Yerinden edilmeleri sırasında gözaltı, insan ticareti ve diğer istismar riskleriyle de karşılaşmaktadırlar.

BMMYK ve ortakları, mülteci çocuklarca karşılaşılan özel ihtiyaçları ve riskleri ele almak için Çocukların Korunmasına İlişkin BMMYK Küresel Çerçeve Belgesi doğrultusunda bir sistem yaklaşımı benimseyerek bölgedeki mülteci çocukları koruma gayretlerine öncelik vermektedir. Bu belge, BMMYK, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve diğer Birleşmiş Milletler örgütleri, sivil toplum örgütleri ve MENA çapında diğer ortaklar tarafından Devletlerle birlikte üstlenilerek, mülteci çocukların korunmasında ilerleme ortaya koyan bir dizi iyi uygulamayı özetlemektedir.

ULUSAL ÇOCUK KORUMA SİSTEMLERİNE YATIRIM

BMMYK, uluslararası standartlar doğrultusunda, mülteci çocukların ulusal çocuk koruma sistemlerine ayırım yapılmaksızın erişimini arttırmayı, ev sahibi ülkelerin topraklarındaki artan çocuk sayısına cevap vermesi için bu hizmetlerin kapasitesini genişletmeyi ve bu hizmetlerin kalitesini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Temel faaliyetler, teknik ve mali destek, hükümet ve ulusal sivil toplum çocuk koruma aktörleri için eğitimler ve politika geliştirme veya reform için teknik destek ve savunuculuğu içermektedir. 2014'ün ilk yarısında BMMYK, 3692'den fazla hükümet, BMMYK ve ortaklarının çalışanlarına çocukların korunmasına ilişkin uzmanlaşmış eğitim vermiştir.

MÜLTECI ÇOCUKLARIN KORUNMASINI İYİLETTİRMEK İÇİN SAVUNUCULUK VE ORTAKLIK

BMMYK, mülteci çocukların daha iyi korunması için gerekli kaynaklar ile politika ve hukuk reformlarını savunmak için hükümetler, BM, sivil toplum ve diğer aktörler ortaklığında çalışmaktadır. Ekselansları Sheikhha Jawaher bint Mohamed Al Qasimi tarafından başlatılan Suriyeli Mülteci Çocuklar için Büyük Kalp Kampanyası (The Big Heart Campaign for Syrian Refugee Children) ve Kayıp Nesle Hayır (No Lost Generation) girişimi bölgede çocuk koruması ve eğitimi için yüksek oranda taahhüt ve finansman kazandırmıştır.

MÜLTECI ÇOCUKLARI DAHA İYİ KORUMAK İÇİN ÇOCUKLARIN, AİLELERİN VE TOPLULUKLARIN DESTEKLENMESİ

BMMYK çocukların çatışma ve yerinden edilmenin etkilerinin üstesinden gelmesine yardımcı olmak ve onları diğer şiddet, istismar ve sömürülerden korumak için çocukların ve yetişkinlerin kapasitesini güçlendirmeye çalışmaktadır. BMMYK ve ortakları, bölge genelinde 85.000'den fazla kadın, erkek, erkek ve kız çocuğu ile, kendilerinin ve topluluklarındaki diğerlerinin, çocukları çeşitli şiddet, istismar ve sömürü türlerinden daha iyi nasıl koruyabileceğine ilişkin olarak görüşmüştür.

TÜM MÜLTECI ÇOCUKLARA KALITELİ EĞİTİM GETİRMEK

BMMYK mülteci çocukların örgün eğitime katılımını arttırmayı ve okulların çocuklar için güvenli ve destekleyici ortamlar olmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. MENA bölgesindeki ev sahibi ülkelerde okula gitmeyen Suriyeli mülteci çocukların oranı Ağustos 2013'teki yüzde 70 seviyesinden başarılı bir şekilde Temmuz 2014'te yüzde 49'a düşürülmüştür ve en dikkate değer ilerleme Ürdün ve Mısır'da gerçekleşmiştir.

DOĞUM KAYDI: TÜM MÜLTECI ÇOCUKLARIN YASALAR ÖNÜNDE TANINMASI

BMMYK, nüfus kaydına ilişkin küresel stratejisi ile tutarlı olarak MENA çapında Devlet makamları ile doğum kaydı işlemlerine ilişkin engelleri azaltmak için çalışmakta, statülerine bakılmaksızın tüm çocukların doğumda kayıt altına alınma hakkını tanıyan politikaları savunmakta ve yeni doğumları nasıl kayıt altına alacaklarına ilişkin mülteciler arasında farkındalık artırıcı kampanyalar yürütmektedir. BMMYK ve ortakları Lübnan, Ürdün ve Irak'ta 250.000 doğum kaydı broşürü dağıtmıştır.

MÜLTECİ ÇOCUKLAR İÇİN UZMANLAIMI ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİ SAĞLANMASI

Refakatsiz veya ailelerinden ayrı düşmüş bulunan, çocuk işçiliğine, evlerinde ve okullarında şiddete, erken yaşta evlilik dahil cinsel ve cinsiyet temelli şiddete, insan ticaretine maruz kalan veya engelleri olan çocuklara ivedilikle uzmanlaşmış çocuk koruma hizmetleri sağlanmaktadır. Bu raporda incelenen özel hizmetlerin yanı sıra bir dizi çocuk koruma konusuna cevap verebilecek bütüncül uzmanlaşmış hizmetlerin desteklenmesi de buna dâhildir. 2014'ün ilk yarısında 11.000'den fazla çocuk uzmanlaşmış çocuk koruma hizmetleri alırken, Lübnan ve Ürdün'de 28.000'den fazla cinsiyet temelli şiddet riski altında bulunan veya mağduru olan çocuk BMMYK ve ortakları tarafından verilen önleme ya da müdahale hizmetlerinden faydalanmıştır.

Belirli çocuk koruma riskleri için, BMMYK her bir riske müdahale etmek amacıyla yukarıdaki stratejilerin birleşimini kullanmaktadır:

AİLE BİRLİĞİNİN TEVİK EDİLMESİ VE REFAKATSIZ VE AİLESİNDEN AYRI DÜMÜ ÇOCUKLARIN KORUNMASI

BMMYK, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukları zamanında tespit etmek, ayrılığının boyutunu ve etkilenen çocukların durumunu değerlendirmek, her bir çocuk için yüksek yarar değerlendirmesi yürütmek ve aile izinin sürülmesi ve doğrulaması üzerinden aile üyeleri ile birleşimi teşvik etmek için ortaklarla birlikte çalışmaktadır. BMMYK, çocukların sınırda ailelerinden ayrılmasının engellenmesi ve iltica ülkesine varıştan sonra ikincil ayrılık durumlarından da kaçınılması dahil olmak üzere, yerinden edilmenin tüm aşamalarında aile birliğinin korunmasına odaklanmaktadır. Aile birleşiminin mümkün olmadığı durumlarda BMMYK, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda, uygun, aile temelli alternatif bakım düzenlemeleri aramaktadır. 2014 yılında, Ürdün'de refakatsiz çocukların yüzde 89'undan fazlası aile üyeleri ile birleştirilmiştir.

ERKEN YAŞTA EVLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE MÜDAHALE

BMMYK, çok sektörlü hizmetlerin sağlanması yoluyla, erken yaşta evliliği önlemeye ve hali hazırda gerçekleşmiş olan erken yaşta evliliklerden kaynaklanan riskleri hafifletmeye odaklanmıştır. Önleme için yürütülen geniş çaplı faaliyetler şunları içermektedir: ailelerin sosyo-ekonomik hassasiyetlerinin azaltılması; erken yaşta evliliğin üzerini örten sosyal normların değişmesinin savunuculuğunun yapılması ve erken yaşta evliliğin risklerine ilişkin farkındalık yaratılması için kadınların, kız çocukların, erkek çocukların ve erkeklerin desteklenmesi ; kız çocuklarının eğitime katılımlarının teşvik edilmesi; ve erken yaşta evlilikten caydırma için hukuki ve politik çerçevelerin güçlendirilmesi. Örneğin BMMYK, Cezayir'deki okula devam kayıtlarını erken yaşta evlilikleri tespit etmek ve risk altında olan veya hali hazırda evli olan erkek ve kız çocuklarına yardım sağlamak için kullanmaktadır.

ÇOCUKLARI ÇOCUK İŞÇİLİĞİNDEN KORUMAK

BMMYK stratejisi, yoksulluk, bu uygulamanın üstünü örten sosyal tutumlar ve çocuk işçiliğinin özellikle yaygın olduğu ekonomik sektörlerden gelen talep gibi, çocuk işçiliğinin altında yatan temel faktörleri ele almayı amaçlamaktadır. Yoksulluğun hafifletilmesine yönelik faaliyetler arasında BMMYK ve ortakları tarafından verilen mesleki eğitimler, okur-yazarlık ve yaşam becerileri programlaması ve ekonomik olarak kırılgan durumda olan mülteci ailelere nakit yardımı, gıda kuponları ile temel yardım malzemelerinin sağlanması vardır. BMMYK, çocuk işçiliğinin en kötü türlerini özellikle vurgulayarak, çocukların çocuk işçiliğine maruz kalmaktan korunmasına yönelik hukuki ve politik çerçevenin güçlendirilmesi ve çocuk işçiliğinde yer alan çocuklara çok sektörlü hizmetlerin sağlanması için de çalışmaktadır. Bir milyondan fazla Suriyeli mülteci ekonomik hassasiyetlerini azaltan aynı yardım, nakit veya kupon yardımı almıştır.

ÇOCUKLARI İNSAN TİCARETİ VE SÖMÜRÜDEN KORUMAK

Belirli MENA alt bölgelerinde çok sayıda sığınmacı çocuk karma göç hareketleri içinde yetişkinlerle birlikte seyahat edebilmektedir. Bu faktörler onları satılma, insan ticareti, cinsel veya ekonomik sömürü veya kölelik risklerine maruz bırakmaktadır. Buna karşılık, BMMYK ve ortakları, Yemen ile Kuzey Afrika'da çocukların ihtiyaçlarını dikkate alan kabul tesisleri kurmakta ve gözaltına alternatifler tespit etmektedir.

GÖZALTI RISKİ ALTINDAKİ ÇOCUKLARI KORUNMASI

BMMYK, Devletlerin çocuklara duyarlı iltica kanunları ve göç politikaları geliştirmesini ve ortakları ile birlikte, gözaltına alternatifleri teşvik etmesini desteklemektedir.

SONUÇLAR

BMMYK hükümetler, BM ve sivil toplum ortakları ile birlikte çocukların korunmasını bölgedeki mülteci krizlerine müdahalenin ön planına koymaya devam etmektedir. BMMYK, mülteciler dâhil tüm çocuklara hizmet veren ulusal, kapsamlı çocuk koruma sistemlerinin güçlendirilmesi için hükümetler ve diğer aktörlerle ortaklık içinde çalışmaya kararlıdır.

Hem topluluk temelli koruma mekanizmalarını pekiştirerek hem de çocuklara yönelik şiddet, istismar ve sömürünün üstünü örten zararlı norm ve uygulamalara karşı çıkarak şiddetin önlenmesinde çocukların, ailelerin ve diğer topluluk üyelerinin rolü elzemdir. Topluluklar, çocuklar da dâhil olmak üzere, şiddetten kurtulan çocukların ihtiyaçlarına cevap verme konusunda önde gelmektedirler. Çocukların kendi korumalarına katılımını teşvik etmenin önemi hafife alınamaz. Etkilenen mülteci ve yerel topluluklar içinde olumlu bir değişim için çalışan, gençler

ve ergenler dâhil, savunucuların desteklenmesi bu nedenle BMMYK'nın çocuk koruma müdahalesinde kilit bir stratejidir.

BMMYK, koruma riskiyle yüzleşen tüm mülteci çocuklar için uygun, uzmanlaşmış hizmetlerin mevcudiyetine ve erişilebilirliğine vurgu yapmaya da devam edecektir. Buna uzmanlaşmış çocuk koruma hizmetleri, aile izinin sürülmesi ve birleşimi ile bakım altına alma gibi hizmetlerin mevcudiyeti ve çocuklarla ilgilenen personelin iyi eğitilmiş, ve bu hassas ve hayati işi yürütmek için gerekli araçlarla desteklenmiş olması dâhildir.

Artan çocuk mülteci sayısı ile birlikte bu çocukların dirençleri, kararlılıkları ve tutkuları geleceğe dair umut vermektedir. Yukarıda belirtilen kayda değer ilerlemeye rağmen zorluklar göz korkutucudur ve MENA bölgesindeki mülteci çocukların korunması için yapılacak çok iş vardır.

MENA bölgesindeki mülteci çocukların korunmasını geliştirmek için kilit önemdeki tavsiyeler şunlardır:

- **Mülteci çocukların uluslararası korumaya erişiminin temini.**
- **Esenliklerini ve geleceklerini etkileyen tüm konularda çocuğun yüksek yararı ve çocuk katılımının başlıca değerlendirme olmasını temin edecek prosedürlerin güçlendirilmesi.**
- **Ayırım yapılmaksızın tüm mülteci çocukları doğumun hemen ardından kayıt altına almak ve belgelemek.**
- **Çocukların aile birliği hakkını teşvik etmek ve refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklara müdahale etmek için prosedür ve hizmetleri güçlendirmek.**
- **Tüm mülteci çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını destekleyici güvenli bir öğrenme ortamında kaliteli eğitime eşit erişimlerini sağlamak.**
- **Mülteci çocukları korumak amacıyla ulusal çocuk koruma sistemlerinin kalitesini ve kapasitesini güçlendirmek için bu sistemlere yatırım yapmak.**
- **Mülteci çocuklara ve ilgi alanındaki diğer çocuklara uzmanlaşmış çocuk koruma hizmetleri sağlayan programların desteklenmesi.**
- **Çocukları daha iyi korumak için çocukların, ailelerin ve toplulukların desteklenmesi.**
- **Devletler başta olmak üzere tüm çocuk koruma paydaşları için kaynakların artışının savunulması amacıyla ortaklık içinde çalışmak.**
- **Çocuk koruma konuları ve etkili müdahalelere ilişkin geliştirilmiş bilgi ve veri alanında yatırım.**

MENA bölgesindeki mülteci çocukların korunmasını geliştirmek için kilit önemdeki tavsiyeler şunlardır